

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Studeren en uit huis gaan nog haalbaar?

Samenhang met sociaal leenstelsel en ouderlijke welvaart, 2007–2016

van den Berg, L.; van Gaalen, R.

Publication date

2018

Document Version

Final published version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van den Berg, L., & van Gaalen, R. (2018). *Studeren en uit huis gaan nog haalbaar? Samenhang met sociaal leenstelsel en ouderlijke welvaart, 2007–2016*. (Statistische Trends). Centraal Bureau voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2018/04/studeren-en-uit-huis-gaan-nog-haalbaar->

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Statistische Trends

Studeren en uit huis gaan nog haalbaar?

Samenhang met sociaal leenstelsel en ouderlijke welvaart, 2007-2016

Lonneke van den Berg (Universiteit van Amsterdam)
Ruben van Gaalen (CBS en Universiteit van Amsterdam)

Januari 2018

Inhoud

1. Inleiding	3
1.1 Achtergrond	3
1.2 Studietoebeslissingen	5
1.3 Woonbeslissingen	6
2. Data en Methode	7
2.1 Data	7
2.2 Methode	8
2.3 Variabelen	9
3. Resultaten	10
3.1 Studietoebeslissingen	10
3.2 Woonbeslissingen	15
4. Conclusie	18
4.1 Studietoebeslissingen	18
4.2 Woonbeslissingen	18
4.3 Verder onderzoek	18
Literatuur	19
Technische toelichting	20
Bijlage	22

De invoering van het sociaal leenstelsel gaat samen met een kleine daling in de doorstroom van de havo naar het hbo, terwijl studiebeslissingen van vwo-gediplomeerden niet veranderden. Sociaaleconomische verschillen in studeren bleven onveranderd voor zowel vwo- als havo-gediplomeerden. Sinds de invoering van het sociaal leenstelsel gaan er wel veel minder studenten zelfstandig wonen, maar leidde dit niet tot grotere verschillen tussen welvaartsgroepen. Kinderen van ouders met een relatief hoge welvaart gaan nog steeds vaker uit huis.

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

Het regeerakkoord tussen de VVD en de PvdA, *Bruggen slaan*, lag ten grondslag aan de Wet studievoorschot hoger onderwijs (Regeerakkoord 2012). Deze wet werd op 11 november 2014 aangenomen door de Tweede Kamer en leidde tot een grondige hervorming van het stelsel van studiefinanciering in het hoger onderwijs vanaf studiejaar 2015/2016. De hervorming betekende de invoering van het sociaal leenstelsel en de afschaffing van de basisbeurs. Dit werd gedaan vanuit het oogpunt dat niet alleen de overheid, maar ook studenten zelf of hun ouders zouden moeten investeren in hun opleiding, aangezien studenten als afgestudeerden op de arbeidsmarkt veel voordelen van een studie aan het hoger onderwijs ervaren. Bovendien zou door te besparen op de studiefinanciering op de lange termijn meer geld geïnvesteerd kunnen worden in de ontwikkeling van het hoger onderwijs (Regeerakkoord 2012).

De overheid wilde door het behoud van de aanvullende beurs en door soepele regelingen voor het terugbetalen van de lening de toegankelijkheid tot het hoger onderwijs waarborgen. De veranderingen die het sociaal leenstelsel met zich meebrengen voor de financiën van studenten zijn echter groot en zouden tot gedragsreacties van (potentiële) studenten kunnen leiden. Mogelijk reageren met name (potentiële) studenten met een lagere sociaaleconomische status op de aanpassingen in het studiefinancieringsstelsel, aangezien zij minder financiële steun van hun ouders kunnen ontvangen.

In deze studie wordt de invloed van sociaaleconomische achtergrond op studie- en woonbeslissingen van havo- en vwo-gediplomeerden tussen 2007 en 2016 onderzocht. Het doel is om te onderzoeken of de toegankelijkheid tot het hoger onderwijs en zelfstandig wonen gewaarborgd is gebleven. Zijn er algemene effecten van de invoering van het leenstelsel op studie- en woonbeslissingen van havo- en vwo-gediplomeerden? En zijn de effecten sterker voor studenten uit lagere sociaaleconomische milieus?

Studiefinanciering toen...

Het voormalig studiefinancieringsstelsel voorzag in een basisbeurs, een eventuele aanvullende beurs en een OV-abonnement (voor weekdays of weekends). Alle Nederlandse studenten aan het hoger beroepsonderwijs (hbo) of wetenschappelijk onderwijs (wo) ontvingen gedurende de nominale duur van hun studie een basisbeurs. In het geval van een bachelor was dit vaak 3 (wo) of 4 (hbo) jaar, in het geval van een master 1 of 2 jaar. Deze beurs was afhankelijk van de woonsituatie van de student. In 2014 bedroeg de beurs €100 voor thuiswonende studenten en €279 voor uitwonende studenten per maand. Daarnaast ontvingen studenten een aanvullende beurs als hun ouders een gezamenlijk inkomen lager dan €46 000 per jaar hadden. Het gaat hier om het zogenaamde verzamelinkomen: het inkomen uit werk en woning, het inkomen uit aanmerkelijk belang, en het belastbare inkomen uit sparen en beleggen, verminderd met de persoonsgebonden aftrekposten. De aanvullende beurs was hoger naarmate het inkomen van de ouders lager was, met een maximum van €239 voor thuiswonende en €260 voor uitwonende studenten bij een inkomen onder de €35 000. Alles was in eerste instantie een lening, die pas bij het tijdig (binnen 10 jaar) behalen van een diploma aan het hoger onderwijs werd omgezet in een gift.

Bedragen per woonvoorziening in het oude studiefinancieringsstelsel (2014) en in het sociaal leenstelsel (2015)

	Thuiswonend			Uitwonend		
	Basisbeurs	Max. aanvullende beurs	Totaal bij max. aanvullende beurs	Basisbeurs	Max. aanvullende beurs	Totaal bij max. aanvullende beurs
	euro p. mnd					
Oude studiefinancieringsstelsel (2014)	100	239	339	279	260	539
Sociaal leenstelsel (2015)	0	378	378	0	378	378
Verskil	-100		39	-279		-161

Bron: duo.nl.

...en nu

In het sociaal leenstelsel ontvangen studenten geen basisbeurs meer. Studenten die in het oude systeem alleen een basisbeurs zouden ontvangen, krijgen in het nieuwe systeem €100 of €279 per maand minder, afhankelijk van hun woonsituatie. Om de toegankelijkheid tot hoger onderwijs te waarborgen, zijn de aanvullende beurs en het OV-reisabonnement tijdens de nominale studieduur wel behouden. De aanvullende beurs is in het sociaal leenstelsel verhoogd tot maximaal €378 per maand voor zowel thuiswonende als uitwonende studenten. Ook al is de aanvullende beurs verhoogd, studenten die in aanmerking komen voor een aanvullende beurs ontvangen ook geen basisbeurs meer. Dit heeft tot gevolg dat alhoewel thuiswonende studenten met een maximale aanvullende beurs €39 per maand meer ontvangen dan in het oude studiefinancieringsstelsel, uitwonende studenten met een maximale aanvullende beurs nu €161 per maand minder ontvangen dan voorheen. Daarnaast

is de inkomensnorm om de maximale aanvullende beurs te ontvangen verlaagd van €35 000 naar €30 000, wat betekent dat minder studenten voor de maximale aanvullende beurs in aanmerking zullen komen. Wel zijn de mogelijkheden voor lenen uitgebreid. Studenten kunnen tot een maximum van €1 033 per maand lenen. Ook zijn er soepelere regelingen voor het terugbetalen van de lening: de lening moet binnen 35 jaar terugbetaald worden, vanaf 2 jaar na het behalen van een diploma. Alleen de aanvullende beurs wordt na behalen van een diploma omgezet in een gift.

1.2 Studiebeslissingen

Of havo- en vwo-gediplomeerden verder gaan studeren in het hoger onderwijs hangt af van veel verschillende factoren zoals studiemotivatie, loopbaanmogelijkheden en de verwachte kosten van studeren. Aanname is dat potentiële studenten en hun ouders een afweging maken van deze factoren bij de beslissing om wel of niet te studeren. Er wordt verwacht dat iemand alleen besluit te studeren aan het hoger onderwijs als de verwachte baten hiervan groter zijn dan de verwachte kosten. De invoering van het sociaal leenstelsel heeft invloed op de verwachte financiële kosten van studeren. Deze zijn in veel gevallen niet gelijk aan de daadwerkelijke financiële kosten, aangezien potentiële studenten en hun ouders vaak geen volledige kennis hebben van de studiekosten. Veel potentiële studenten baseren de keuze om te studeren dus op hun beeld van de kosten van een studie aan het hoger onderwijs in plaats van op de daadwerkelijke kosten.

De verwachting van het CPB (2013) is dat het effect van het sociaal leenstelsel op de algemene deelname aan het hoger onderwijs gering zal zijn. Studiebeslissingen zijn namelijk inelastisch: ze reageren nauwelijks op stijgingen in kosten. Voorgaand onderzoek in zowel Nederland als andere landen laat inderdaad zien dat de studiedeelname in het algemeen geen of slechts een geringe terugloop heeft na een stijging van studiekosten of de afschaffing van een studiebeurs (Oosterbeek en Webbink, 1995; Kuhry, 1998; De Jong, Van Leeuwen, Roeleveld en Webbink, 1998; Chapman en Ryan, 2005).

Uit de Monitor Beleidsmaatregelen 2016–2017 (Van den Broek, Wartenbergh, Bendig-Jacobs, Tholen, Duysak en Nooij, 2017) bleek al dat de invoering van het sociaal leenstelsel vooral tot een lichte daling in de doorstroom van de havo naar het hbo heeft geleid. Alhoewel de algemene effecten van de invoering van het sociaal leenstelsel op studiedeelname mogelijk gering zijn, zijn er verschillende redenen om te verwachten dat de invoering wel effect heeft op de deelname van studenten van ouders met een lagere sociaaleconomische status. Allereest zijn er sociaaleconomische verschillen in de kennis over de kosten en baten die studenten en hun ouders hebben (Vossensteijn, 2005; Grodsky en Jones, 2006). Studenten en ouders met een lagere sociaaleconomische status overschatten vaker de kosten van studeren en onderschatten de baten op de arbeidsmarkt. Zo bleek uit onderzoek van het SCP (2013) voorafgaand aan de invoering van het sociaal leenstelsel dat studenten en ouders met name niet op de hoogte waren van het behoud van de aanvullende beurs en hierdoor mogelijk de kosten van studeren in het sociaal leenstelsel te hoog inschatten.

Ten tweede kan er een verschil zijn in de verantwoordelijkheid voor de studiekosten tussen sociaaleconomische groepen. Terwijl bij studenten met een hogere sociaaleconomische status vaak de ouders de verantwoordelijkheid dragen om in de studiekosten te voorzien, ligt die bij studenten met een lagere sociaaleconomische status vaak bij de student zelf (SCP, 2013). De invoering van het sociaal leenstelsel zou hierdoor voor studenten met een hogere sociaaleconomische status vaker een verschuiving van kosten van overheid naar ouders betekenen, terwijl het voor studenten met een lagere sociaaleconomische status een verschuiving van overheid naar de student zelf betekent. Uit De Monitor Beleidsmaatregelen 2016–2017 (Van den Broek et al., 2017) blijkt dat in het studiejaar 2015/2016 minder dan 50 procent van de eerstejaars een lening had. De voornaamste reden om niet te lenen was voor 60 procent van de studenten dat zij voldoende ouderbijdrage kregen.

Ten slotte hebben (potentiële) studenten met een lagere sociaaleconomische status door het ontbreken van een financieel vangnet vaker weerstand tegen schulden en zijn zij vaker risico-vermijdend (Vossenstijn, 2005; Callender & Jackson, 2008; Oostenbeek en Van den Broek, 2005). Hierdoor zullen zij mogelijk ook in het sociaal leenstelsel de grootste weerstand voelen om een lening af te sluiten zonder de garantie van baten op de arbeidsmarkt en om die reden niet doorstromen naar het hoger onderwijs.

1.3 Woonbeslissingen

Het volgen van een opleiding aan het hoger onderwijs leidt bij sommige studenten tot een beslissing om het ouderlijk huis te verlaten en zelfstandig te wonen. Hiervoor kunnen verschillende redenen zijn, zoals de doorgaans grotere afstand tussen de instellingslocatie en het ouderlijk huis, deelname aan het studentenleven en behoefte aan zelfstandigheid. In de academische literatuur wordt de beslissing om uit huis te gaan, vergelijkbaar met de beslissing om te studeren, gezien als het resultaat van een kosten-batenanalyse waarin zowel financiële als niet-financiële zaken meetellen. Er wordt aangenomen dat studenten de beslissing nemen om uit huis te gaan als zij meer baten dan kosten verwachten, als er meer factoren zijn die zelfstandig wonen aantrekkelijker maken dan bij de ouders wonen.

Uit eerder onderzoek naar uit huis gaan onder jongeren in het algemeen blijkt dat jongeren eerder uit huis gaan als ze zelf meer financiële middelen hebben (Iacovou, 2010). Het effect van het inkomen van de ouders is echter divers. Aan de ene kant kan een laag ouderinkomen een 'push factor' zijn aangezien de ouders minder mogelijkheden hebben het kind te onderhouden en de kwaliteit van wonen (grootte, aantal kamers) vaak lager is. Aan de andere kant kan een laag ouderinkomen uit huis gaan bemoeilijken aangezien de ouders beperkte financiële middelen hebben om hun kind te ondersteunen in de woonkosten voor zelfstandig wonen (De Jong-Gierveld, Liefbroer, Beekink, 1991; Iacovou, 2010). Eerder onderzoek van het CBS toonde aan dat kinderen wiens vader of moeder een uitkering had eerder uit huis gingen dan kinderen wiens vader werkte (Roest en Harmsen, 2013). Er werd geen effect van de hoogte van het inkomen van de ouders op de leeftijd van uit huis gaan gevonden.

Met de invoering van het sociaal leenstelsel stijgen de kosten van zelfstandig wonen voor alle studenten, ongeacht sociaaleconomische achtergrond. De uitkomst van de kosten-batenafweging kan hierdoor voor sommige studenten veranderen. Uit de studie van het SCP (2013) bleek dat door veel studenten en hun ouders thuis blijven wonen als een mogelijkheid werd gezien om te besparen. In de Huishoudensprognose 2015–2060 van het CBS (2016) wordt daarom verwacht dat de invoering van het sociaal leenstelsel zal leiden tot een latere gemiddelde leeftijd bij uit huis gaan.

Ook bij de woonbeslissingen is er mogelijk een sterker effect van de invoering van het sociaal leenstelsel voor studenten met een lagere sociaaleconomische status. Hier kan wederom de sterkere weerstand tegen lenen en grotere risico-afkerigheid bij studenten met een lagere sociaaleconomische status een rol spelen. Mogelijk zijn deze studenten minder bereid om een lening te nemen om in de woonkosten te voorzien. Daarnaast hebben zij waarschijnlijk minder mogelijkheden dan studenten met een hogere sociaaleconomische status om in de kosten ondersteund te worden door de ouders. Hieruit volgt dat een sterkere afname in zelfstandig wonen voor studenten met een lagere sociaaleconomische status verwacht kan worden.

2. Data en Methode

2.1 Data

Dit onderzoek is gebaseerd op gegevens uit het Stelsel van Sociaal-statistische Bestanden (SSB) van het CBS (Bakker, Van Rooijen en Van Toor, 2014). De gebruikte gegevens bevatten demografische informatie over kinderen, de ouders en huishoudens. Verder bevat het bestand uitgebreide informatie over de vooropleiding, de huidige opleiding, sociaaleconomische middelen en de relatiegeschiedenis van de ouders.

De onderzoekspopulatie voor dit onderzoek bestaat uit alle havo- en vwo-geplomeerden van tien opeenvolgende jaren: 2007 tot en met 2016. Dit zijn in totaal 378 257 havo-geplomeerden en 286 523 vwo-geplomeerden. Deze diplomacohorten worden op drie peilmomenten bekeken: zes maanden vóór, zes maanden na, en achttien maanden na het behalen van het diploma. Het eerste peilmoment heeft als doel achtergrondgegevens van de geplomeerden te hebben voorafgaand aan de start van de studie. De twee tijdsmomenten na het behalen van het havo- en vwo-diploma geven de mogelijkheid om zowel de directe als indirecte instroom te bestuderen.

De *directe instroom* bestaat uit havo- en vwo-geplomeerden die in het studiejaar aansluitend aan het behalen van hun middelbareschooldiploma beginnen met een studie in het hoger onderwijs. De *indirecte instroom* bestaat uit havo- en vwo-geplomeerden die in het studiejaar aansluitend aan het behalen van hun middelbareschooldiploma geen

onderwijs volgen maar in plaats daarvan een zogenaamd tussenjaar namen om bijvoorbeeld te werken of te reizen. Deze gediplomeerden starten pas het collegejaar daarop met een studie aan het hoger onderwijs, een jaar na het behalen van het middelbareschooldiploma. Tabel 2.1 laat een overzicht zien met de peilmomenten voor de verschillende cohorten.

2.1.1 Overzicht peilmomenten per diplomacohort

	Peilmoment 1	Peilmoment 2	Peilmoment 3
Diplomacohort 2007	jan-07	dec-07	dec-08
Diplomacohort 2008	jan-08	dec-08	dec-09
Diplomacohort 2009	jan-09	dec-09	dec-10
Diplomacohort 2010	jan-10	dec-10	dec-11
Diplomacohort 2011	jan-11	dec-11	dec-12
Diplomacohort 2012	jan-12	dec-12	dec-13
Diplomacohort 2013	jan-13	dec-13	dec-14
Diplomacohort 2014	jan-14	dec-14	dec-15
Diplomacohort 2015	jan-15	dec-15	dec-16
Diplomacohort 2016	jan-16	dec-16	

2.2 Methode

In deze analyse komen de studiebeslissingen voor beide populaties havo- en vwo-gediplomeerden apart aan bod. De woonbeslissingen worden apart onderzocht voor hbo- en wo-studenten en alleen studenten die zes maanden voor het behalen van het middelbareschooldiploma nog thuis woonden, op peilmoment 1, worden gebruikt bij deze analyses. De beschrijvende analyses brengen de directe doorstroom naar het hoger onderwijs en het uit huis gaan binnen vier maanden na de start van de studie in beeld voor de periode 2007–2016. Uit deze beschrijvende analyses kan blijken of de trend in studie- en woonbeslissingen veranderd is na het invoeren van het leenstelsel; met andere woorden, of de studie- en woonbeslissingen van de havo- en vwo-gediplomeerden in de examenjaren 2015 en 2016 anders zijn dan die van havo- en vwo-gediplomeerden in de voorgaande examenjaren. Door alleen naar de directe doorstroom en uit huis gaan binnen vier maanden te kijken, kan ook examenjaar 2016 worden meegenomen.

Daarnaast worden met zogenaamde linear probability modellen de instroom in het hoger onderwijs in de eerste twee collegejaren na het behalen van het middelbareschooldiploma (de directe en indirecte instroom) en het uit huis gaan binnen zestien maanden na de start van de studie geschat. Er is in deze modellen slechts één examenjaar na de invoering van het sociaal leenstelsel (2015) aangezien er nog geen informatie is over de studie- en woonbeslissingen voor gediplomeerden uit examenjaar 2016 voor december 2017. Het voordeel van het bestuderen van de studie- en woonbeslissingen over een langere periode is dat er bekeken kan worden of een eventuele verandering in studie- en woonbeslissingen een uitstel van die beslissingen is, of dat er ook op de langere termijn een effect van het leenstelsel is. Bovendien kan met deze modellen getoetst worden of de invoering van het leenstelsel een verschillend effect heeft op verschillende welvaartsgroepen, nadat rekening wordt gehouden met andere belangrijke factoren (zie ook kader).

Multivariate toets: linear probability modellen

Een linear probability model is een lineaire regressie met een binaire uitkomst. Dat betekent in deze studie: een geslaagde leerling gaat studeren/zelfstandig wonen (1) of niet (0). In de tabellen B2 tot en met B5 in de bijlage staan de uitkomsten van deze schattingen. De coëfficiënten van een linear probability model tonen de procentuele verandering in de kans dat iemand gaat studeren of uit huis gaat. Door het maken van combinaties van welvaartstertielen en het examenjaar ontstaan interactie variabelen, waarmee getoetst wordt of de trend in kansen (om te studeren of uit huis te gaan) verschillend verloopt voor kinderen van ouders met een hoge of lage welvaart. De analyse wordt gedaan in drie stappen. Het meest simpele model (model 1) neemt welvaart en het examenjaar mee als onafhankelijke variabelen en model 2 de interactie tussen welvaart en het examenjaar waarin het leenstelsel werd ingevoerd (2015). Significante verschillen in het effect van 2015 op de kans om te studeren of uit huis te gaan bij verschillende welvaartsgroepen kunnen echter te maken hebben met andere gezins- en persoonskenmerken (zie paragraaf 2.3). Om duidelijk te krijgen of dat zo is, worden die kenmerken in de laatste stap toegevoegd aan de analyse (model 3). Als in dat model een gevonden verschil in het effect van het examenjaar voor de verschillende welvaartstertielen niet meer significant is, dan heeft dat te maken met de andere kenmerken.

2.3 Variabelen

De uitkomstvariabelen voor de analyses voor de studiebeslissingen zijn de inschrijving van studenten aan het hbo (voor havo-gediplomeerden) of het wo (voor vwo-gediplomeerden). Deze variabelen zijn gebaseerd op in- en uitschrijvingsgegevens uit het SSB. Alleen studenten die niet al binnen vier maanden na start van de studie gestopt zijn, tellen mee als student. De overgrote meerderheid van de havo-gediplomeerden gaat naar het hbo; hetzelfde geldt voor de vwo-gediplomeerden en het wo. In de analyse is ook gekeken naar mensen die een tussenjaar nemen of naar het mbo gaan, maar de aandacht gaat vooral uit naar de verreweg meest voorkomende overgangen (zie ook tabel B1 in de bijlage).

De uitkomstvariabele voor de analyses naar woonbeslissingen is uit huis gaan. Studenten worden gezien als uit huis als zij niet meer ingeschreven staan op hetzelfde adres als hun ouders, dus als ze ofwel zelfstandig, of met een partner, of met huisgenoten wonen. Deze variabele wordt gebaseerd op gegevens uit de Basisregistratie Personen (BRP).

Het jaar van slagen aan havo/vwo en de welvaart van de ouders vormen de belangrijkste onafhankelijke variabelen. De welvaart van de ouders is verdeeld in drie tertielen (drie groepen van gelijke omvang). Daarmee wordt de relatieve positie van de gezamenlijke welvaart van de ouders in de totale verdeling bepaald. De welvaartstertielen zijn gebaseerd op de relatieve positie van het gestandaardiseerd jaarinkomen van het huishouden van de ouders binnen de totale verdeling van alle particuliere huishoudens (op 31 december van het pre-examenjaar), en de relatieve positie van het vermogen van het huishouden van de ouders (op 1 januari van het examenjaar), eveneens binnen de totale verdeling van alle particuliere

huishoudens. Als de ouders niet meer getrouwd of samenwonend zijn, wordt het gemiddelde van de relatieve positie van het gestandaardiseerd jaarinkomen en van het vermogen van beide ouders gebruikt. Zie technische toelichting voor de omschrijving van de gebruikte inkomensvariabelen.

Om een beeld te geven van de bijbehorende bedragen:

- Gemiddeld gestandaardiseerd besteedbaar jaarinkomen van een meerpersoons-huishouden eind 2012: tot 20 000 euro (onderste inkomensgroep), 20 tot 35 000 euro (middelste groep) en 35 000 euro of meer (bovenste groep).
- Vermogen van alle huishoudens op 1 januari 2013: negatief tot geen vermogen (onderste vermogensgroep), 0 tot 50 000 euro (middelste groep) en 50 000 euro of meer (hoogste groep).

Mogelijk hangen studie- en woonbeslissingen samen met gezins- en persoonskenmerken. Deze worden toegevoegd aan de analyses als controlevariabelen. Het gaat om demografische kenmerken (geslacht, migratieachtergrond, leeftijd, stedelijkheid van de gemeente, provincie). Kenmerken van de middelbare schoolcarrière kunnen de kans om te studeren en uit huis te gaan beïnvloeden (gemiddeld cijfer voor het eindexamen, profiel op de middelbare school). Daarnaast worden gezinskenmerken (gezinsstructuur, andere kinderen thuiswonend) meegenomen, omdat bekend is dat kinderen uit gebroken en grote gezinnen minder goed presteren op school en eerder uit huis gaan. Tenslotte kan ook een ander economisch kenmerk (huurwoning ouders) iets zeggen over de socio-economische situatie van de ouders.

Tabel B1 in de bijlage toont de beschrijvende statistieken van alle variabelen.

3. Resultaten

Paragrafen 3.1 en 3.2 tonen elk eerst de beschrijvende uitkomsten en daarna de uitkomsten van de multivariate analyses.

3.1 Studiebeslissingen

Directe doorstroom van havo naar hbo lager na invoering

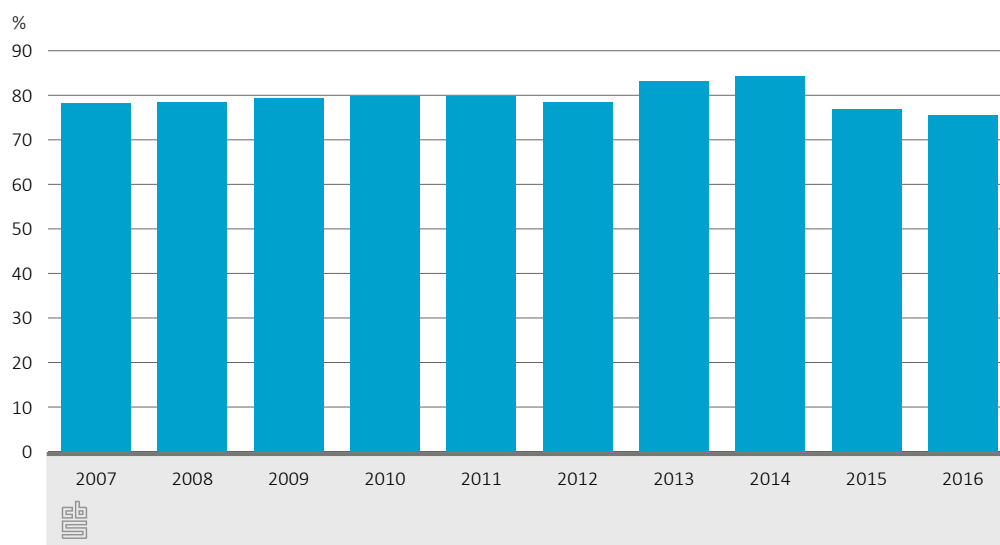
Het percentage havo-gediplomeerden dat direct doorstroomt naar het hbo ligt tot en met 2012 vrij stabiel rond 78 tot 80 procent. In 2013 en 2014 ontstond de zogenoemde 'boeggolf'¹⁾. Aanvankelijk zou het nieuwe stelsel in het studiejaar 2014/2015 ingaan, waardoor havo- en vwo-gediplomeerden in zowel 2013 als 2014 dachten dat ze dat jaar de laatste mogelijkheid hadden om binnen het oude studiefinancieringsstelsel te studeren. Dit leidde in deze jaren tot een toename in de directe doorstroming van havo-gediplomeerden naar het hbo, tot 84 procent in 2014. Conform de verwachtingen blijkt dat van de

¹⁾ <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2017/06/01/instream-studenten-na-invoering-studievoorschot-weer-op-oude-niveau>

diplomacohorten 2015 en 2016, na de invoering van het sociaal leenstelsel, het aandeel dat van de havo direct doorstroomt naar het hbo licht is afgenomen, tot ruim 76 procent. Het is niet alleen lager dan in de boeggolfjaren, maar ook lager dan in de jaren daaraan voorafgaand.

Andere mogelijke bestemmingen voor havo-ge diplomaerden waren in 2015 het voortgezet onderwijs, meestal vwo, (4 procent), betaald werk (8 procent), mbo-studie (2 procent) of een tussenjaar (10 procent).

3.1.1 Percentage havo-ge diplomaerden dat aan hbo studeert (directe instroom)

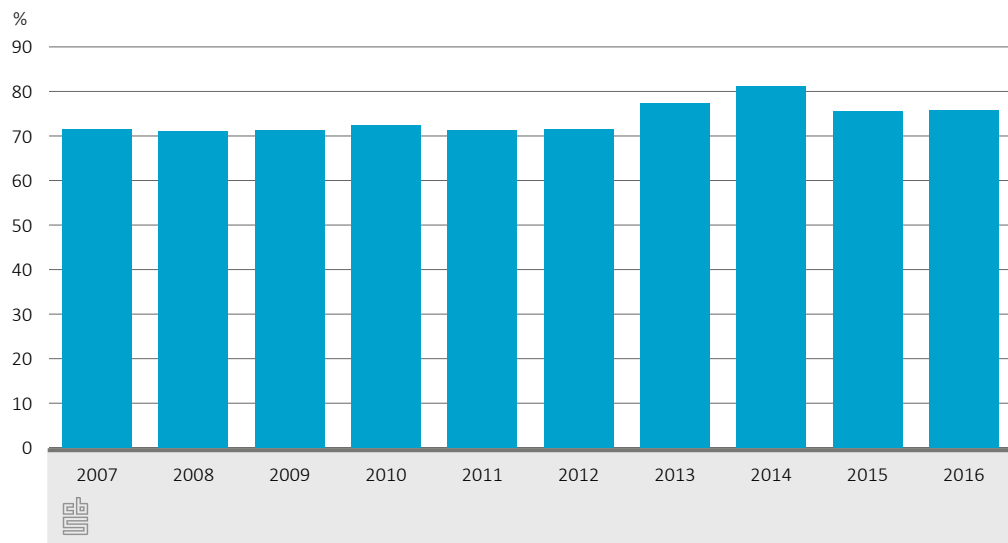

Directe doorstroom van vwo naar wo niet lager na invoering

Het percentage vwo-ge diplomaerden dat direct doorstroomt naar het wo is ook zeer stabiel tot en met 2012, en ligt rond de 72 procent. Net als bij de havo zorgt de boeggolf ook hier voor een toename tot 77 procent in 2013 en 81 procent in 2014. Het percentage vwo-ge diplomaerden van 2015 en 2016 dat direct doorstroomt naar het wo komt uit op 76 procent. Dat is lager dan in die boeggolfjaren, maar wel hoger dan de jaren daaraan voorafgaand. Hiermee wijkt het beeld voor vwo-ge diplomaerden af van die van de havo.

Andere mogelijke bestemmingen na het vwo-diploma waren in 2015 het voortgezet onderwijs (1 procent), een hbo-studie (9 procent), betaald werk (7 procent) of een tussenjaar (10 procent).

3.1.2 Percentage vwo-gediplomeerden dat aan het wo studeert (directe instroom)

Leenstelsel zorgt niet voor grotere verschillen tussen welvaartsgroepen in doorstroom hoger onderwijs

Met behulp van de multivariate analyse kan onderzocht worden of er een significant verschil is in studiedeelname voor verschillende welvaartsgroepen. De multivariate analyses tonen de kans om binnen de eerste twee collegejaren aansluitend op het behalen van het havo-diploma te starten met een hbo-studie, waarbij ook gecorrigeerd is voor verschillen in relevante gezins- en persoonskenmerken (tabel B2 in de bijlage). Hierbij telt naast de directe instroom dus ook de indirecte instroom mee.

Leeswijzer uitkomsten multivariate analyse

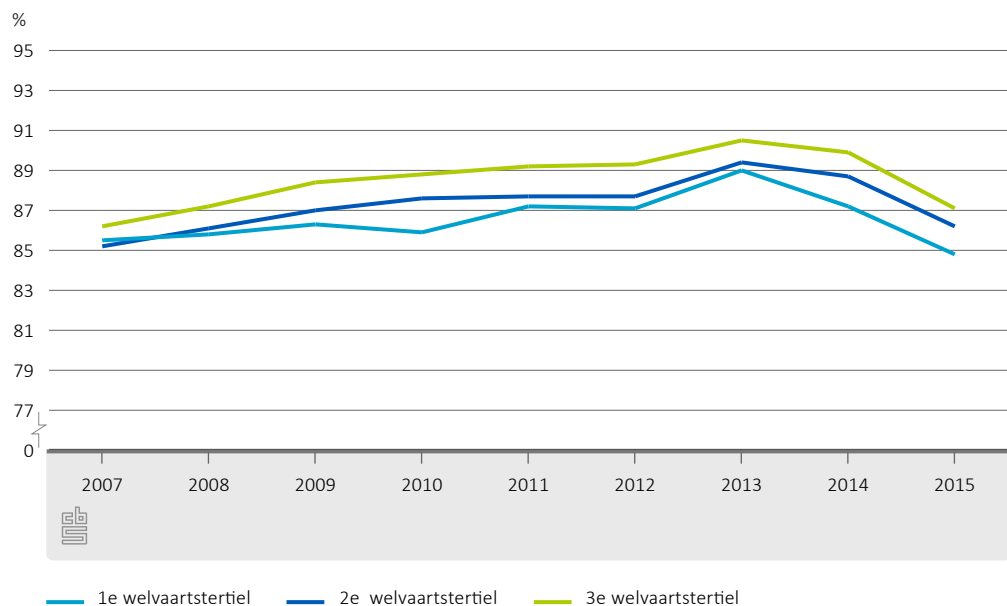
In model 3 van tabel B2 in de bijlage, dit is het volledige model waarin rekening wordt gehouden met alle factoren, staat dat de kans dat havo-gediplomeerden uit het diploma-cohort 2008 aan het hbo gaan studeren 0,9 procent (0,009) groter is dan in 2007 (de referentiecategorie). Voor de havo-gediplomeerden in 2011 is die kans 2,7 procent (0,027) groter.

Uit model 1 blijkt dat de doorstroom van de havo naar het hbo iets hoger ligt in 2015 dan in 2007. Dat komt omdat hierbij ook de indirecte doorstroom wordt meegenomen. Ten opzichte van alle andere jaren is er in 2015 wel een daling in de doorstroom van de havo naar het hbo. Het leenstelsel lijkt dus een gering effect op de doorstroom van havo naar hbo te hebben in 2015. De doorstroom van havo naar hbo is lager in het tweede tweede boeggolfjaar, 2014, dan in het eerste boeggolfjaar, 2013. Dit komt doordat de indirecte instroom lager is in 2014, mogelijk een effect van het leenstelsel. Studenten die in 2014 het havo-diploma behalen, vallen namelijk onder het leenstelsel als ze pas een jaar na het behalen van het havo-diploma instromen in het hbo, de indirecte instroom.

Verder blijkt de sociaaleconomische achtergrond een effect te hebben op de doorstroom van havo naar hbo. Havo-ge-diplomeerden aan de top van de welvaartsdistributie hebben meer kans om door te stromen dan ge-diplomeerden in het midden en de onderkant van de welvaartsdistributie. Havo-ge-diplomeerden uit de laagste welvaartstertiel hebben minder kans om door te stromen naar het hbo vergeleken ge-diplomeerden uit het middelste tertiel als er gecontroleerd wordt voor andere gezins- en persoonskenmerken (model 3).

De coëfficiënten van de interacties tussen diplomacohort 2015 en de welvaartstertielen blijken niet significant te zijn (model 3 in tabel B2). Dat betekent dat er geen sociaal-economische verschillen zijn in het effect van de invoering van het leenstelsel op de doorstroom van havo naar hbo. Figuur 3.1.3 toont de doorstroom van havo naar hbo per welvaartstertiel (merk op dat bij deze figuur de y-as niet op 0 begint, dalingen en stijgingen zijn hierdoor minder sterk dan ze lijken). Het verschil tussen de welvaartsgroepen wordt tussen 2013 en 2014 iets groter. In 2014 ging van de havo-ge-diplomeerden uit de middelste welvaartsgroep 1,5 procentpunt meer naar het hbo dan van de laagste welvaartsgroep. In 2013 ging het om een verschil van 0,4 procentpunt. Dit komt mogelijk door een lagere indirecte instroom van jongeren binnen de laagste welvaartsgroep, omdat ze bij aanvang van de studie (in 2015) onder het leenstelsel vallen. Het verschil tussen de welvaartsgroepen wordt echter tussen 2014 en 2015 niet meer (significant) groter.

3.1.3 Percentage havo-ge-diplomeerden dat aan het hbo studeert (directe en indirecte instroom), per welvaartstertiel

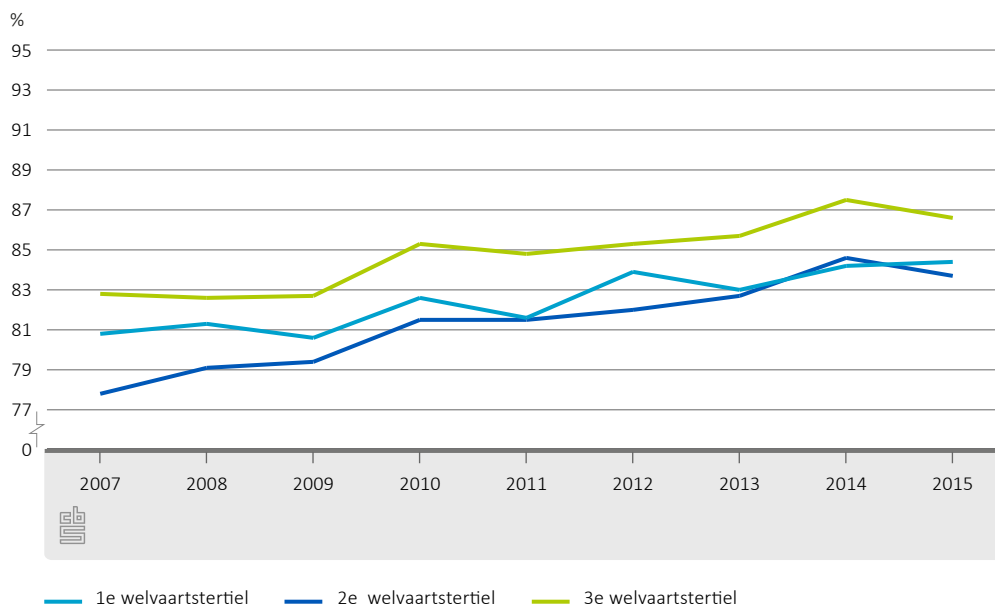

Uit een soortgelijke analyse van de doorstroom van vwo naar wo blijkt dat de kans om te starten met een wo-studie in de eerste twee collegejaren aansluitend op het behalen van het vwo-diploma (directe en indirecte instroom) voor diplomacohort 2015 groter is dan in alle voorgaande jaren. Doordat in deze analyses ook de indirecte instroom meetelt, neemt zelfs ten opzichte van het eerste boeggolfjaar (2013) de kans op studeren toe. Er lijkt dus geen algemeen effect te zijn van de invoering van het sociaal leenstelsel op de doorstroming van vwo naar wo.

De resultaten voor de welvaartstertielen zijn ook anders voor de doorstroom van het vwo naar het wo dan de doorstroming vanuit het havo. Zowel vwo-gediplomeerden uit het laagste welvaartstertiel en uit het hoogste welvaartstertiel hebben meer kans om te gaan studeren dan vwo-gediplomeerden uit het middelste welvaartstertiel. Het verschil tussen het laagste en middelste welvaartstertiel neemt wel af als gecorrigeerd wordt voor verschillen in gezins- en persoonskenmerken (model 3). Oftewel, factoren zoals de stedelijkheid in de gemeente en herkomstgroepering verklaren deels het verschil in doorstroming naar het wo tussen vwo-gediplomeerden uit het laagste en middelste welvaartstertiel.

Uit de interacties tussen 2015 en de welvaartstertielen die in model 2 worden toegevoegd blijkt dat er geen significant verschillend effect van 2015 is voor de verschillende welvaartstertielen. Met andere woorden, de invoering van het sociaal leenstelsel heeft geen significant verschillend effect op de doorstroom van het vwo naar het wo vanuit verschillende welvaartsgroepen. Dit blijft ook het geval na het uitsluiten van effecten van gezins- en persoonskenmerken in model 3. Het percentage vwo-gediplomeerden uit het hoogste welvaartstertiel dat doorstroomt naar het wo is hoger dan het percentage uit de andere welvaartstertielen. Dit verschil blijft bestaan, maar wordt niet groter met de invoering van het sociaal leenstelsel. Zo startte 87 procent van de vwo-gediplomeerden in 2015 uit het hoogste welvaartstertiel binnen zestien maanden na het behalen van het vwo-diploma met een wo-studie. Bij de lagere welvaartsgroepen lag dat aandeel op ongeveer 84 procent. Dit verschil tussen de welvaartsgroepen is vergelijkbaar met het verschil voor de invoering van het sociaal leenstelsel.

3.1.4 Percentage vwo-gediplomeerden dat aan het wo studeert (directe en indirecte instroom), per welvaartstertiel

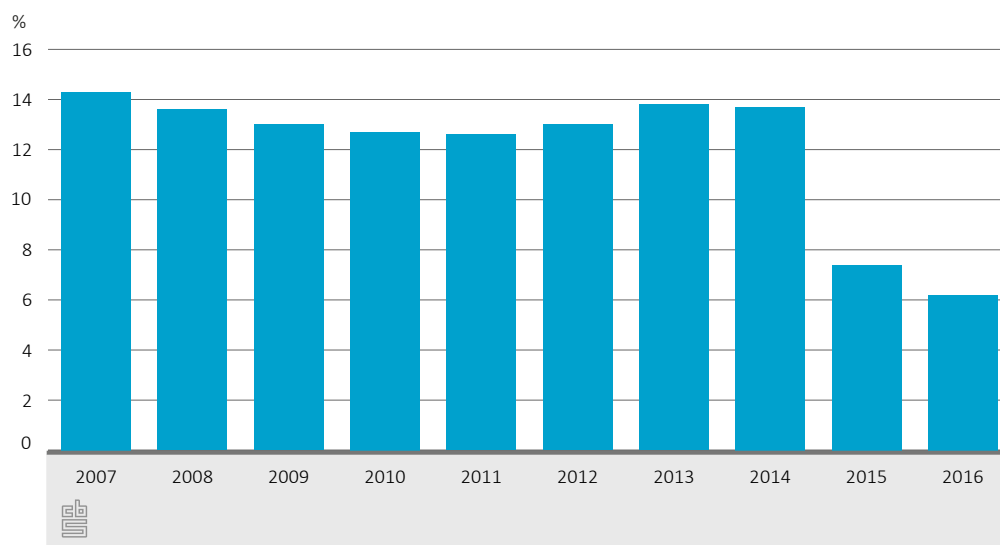

3.2 Woonbeslissingen

Daling zelfstandig wonen na invoering leenstelsel

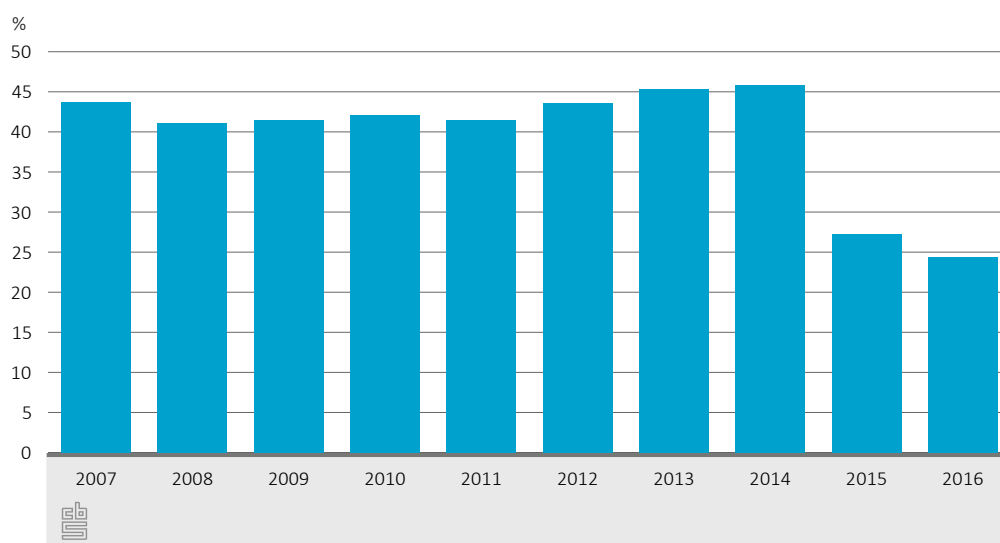
Tot en met 2014 ligt het percentage hbo-studenten dat binnen vier maanden na de start van de studie uit huis gaat zeer stabiel, op ongeveer 12 tot 14 procent. Dit aandeel neemt echter sterk af met de invoering van het sociaal leenstelsel, en kwam voor de gediplomeerden uit 2015 onder de 8 procent uit. In 2016 daalt dit percentage nog verder tot 6 procent.

3.2.1 Percentage hbo-studenten dat uit huis gaat binnen 4 maanden na start studie

Alhoewel het percentage wo-studenten dat uit huis gaat aanzienlijk hoger ligt dan bij hbo-studenten, is de trend bijna identiek. In de jaren voor de invoering van het sociaal leenstelsel

3.2.2 Percentage wo-studenten dat uit huis gaat binnen 4 maanden na start studie

gaat rond de 42 procent van de wo-studenten binnen vier maanden na aanvang van de studie zelfstandig wonen. Met de invoering van het sociaal leenstelsel neemt dit percentage sterk af, tot slechts 27 procent in 2015 en 24 procent in 2016.

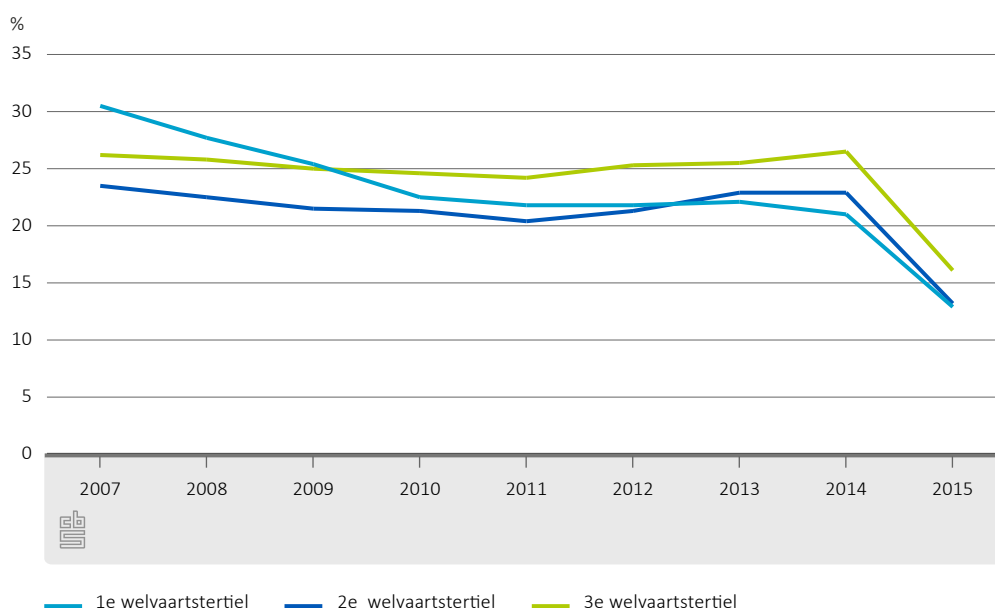
Verschillen tussen welvaartsgroepen bij hbo niet groter sinds leenstelsel

Ook uit de multivariate analyse voor hbo-studenten, waarbij er gecorrigeerd wordt voor allerlei effecten door verschillen in persoons- en gezinskenmerken en uit huis gaan over een langere periode, binnen zestien maanden na start studie, blijkt dat de kans om uit huis te gaan aanzienlijk lager is voor hbo-studenten uit diplomacohort 2015 dan voor hbo-studenten uit eerdere diplomacohorten (tabel B4 in de bijlage).

Daarnaast zijn er sociaaleconomische verschillen in de kans om uit huis te gaan. Hbo-studenten uit het laagste en hoogste welvaartstertiel hebben een significant grotere kans om uit huis te gaan dan hbo-studenten uit het middelste welvaartstertiel. Mogelijk ervaren de hbo-studenten uit het laagste welvaartstertiel meer 'push factors' die maken dat ze uit huis willen en hebben hbo-studenten in de hoogste welvaartstertiel meer middelen om uit huis te gaan. Het verschil tussen het laagste en middelste welvaartstertiel neemt wel af als er gecontroleerd wordt voor andere gezins- en persoonskenmerken zoals migratieachtergrond en gezinsstructuur (model 3).

De invoering van het sociaal leenstelsel heeft een verschillend effect voor de afzonderlijke welvaartstertielen. Uit de interactie-effecten blijkt dat het negatieve effect van behoren tot diplomacohort 2015 sterker is voor hbo-studenten uit het laagste welvaartstertiel. Met andere woorden, de daling in het percentage hbo-studenten dat uit huis gaat na de invoering van het sociaal leenstelsel is sterker onder de groep studenten met een laag welvaartsniveau. Figuur 3.2.3 toont aan dat tot en met 2012 hbo-studenten uit het laagste welvaartstertiel vaker uit huis gingen dan hbo-studenten uit de middelste welvaartstertiel. Dit verschil nam in die jaren al af. Vanaf 2013 is het percentage hbo-studenten dat uit huis gaat uit het laagste welvaartstertiel gelijk aan of lager dan het percentage uit het middelste welvaartstertiel.

3.2.3 Percentage hbo-studenten dat uit huis gaat binnen 16 maanden na start studie, per welvaartstertiel

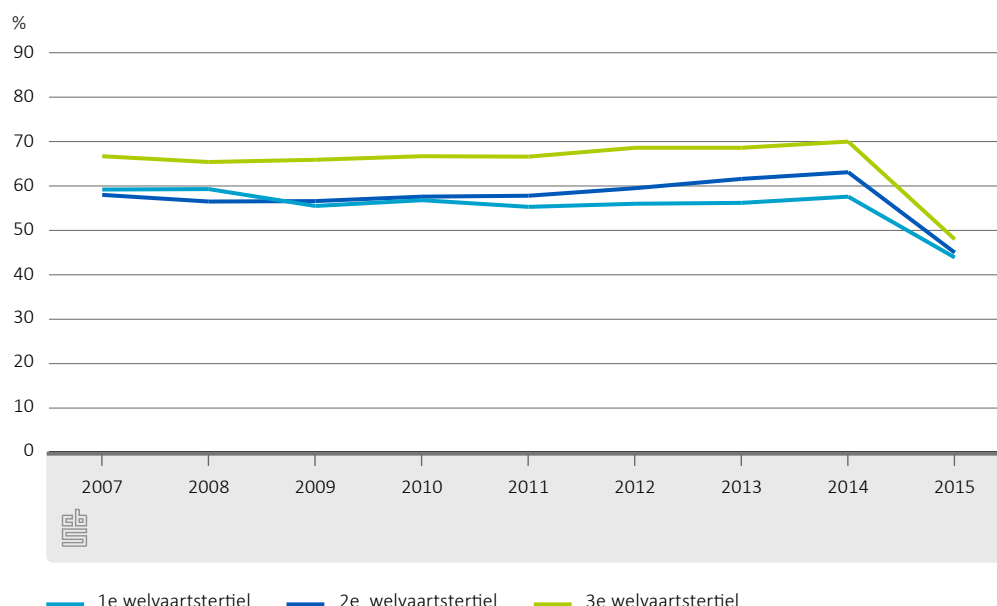
Het percentage van hbo-studenten uit het hoogste welvaartstertiel dat uit huis gaat is nog altijd hoger dan het percentage uit de andere welvaartstertielen. Maar dit is niet te relateren aan de stelselwijziging. Met andere woorden, de huidige verschillen tussen de welvaarts-groepen zijn al ingezet voor 2013 en worden niet groter na de invoering van het leenstelsel.

Verschillen tussen welvaarts-groepen bij vwo zelfs kleiner sinds leenstelsel

Ook bij wo-studenten is er een sterke daling in het uit huis gaan, ook als er naar de eerste zestien maanden in plaats van vier maanden na aanvang van de studie gekeken wordt (tabel B5 in de bijlage). Deze daling blijft significant na het controleren voor gezins- en persoonskenmerken in model 3. Net als bij de hbo-studenten zijn er bij de wo-studenten sociaal-economische verschillen in uit huis gaan. Voor wo-studenten is dit echter een lineair effect: wo-studenten uit het laagste welvaartstertiel gaan het minst vaak uit huis, wo-studenten uit het hoogste tertiel het vaakst. Het verschil tussen de laagste en middelste welvaartstertiel neemt af als er rekening wordt gehouden met gezins- en persoonskenmerken zoals migratieachtergrond.

De invoering van het leenstelsel heeft ook hier niet op alle welvaarts-groepen hetzelfde effect gehad. In tegenstelling tot de verwachtingen is de afname in uit huis gaan het sterkst bij wo-studenten uit het hoogste welvaartstertiel en minder sterk bij wo-studenten in het laagste welvaartstertiel. Het verschil tussen het laagste en middelste welvaartertiel is echter niet meer significant als er rekening wordt gehouden met gezins- en persoonskenmerken. Uit figuur 3.2.4 blijkt dat de welvaartstertielen naar elkaar toe lijken te groeien door de sterkere daling in het hoogste welvaartstertiel. Wo-studenten uit het hoogste welvaartstertiel hebben wel nog steeds de grootste kans om uit huis te gaan.

3.2.4 Percentage wo-studenten dat uit huis gaat binnen 16 maanden na start studie, per welvaartstertiel

4. Conclusie

In dit artikel is onderzocht in welke mate het sociaal leenstelsel samenhangt met veranderde studie- en woonbeslissingen van havo- en vwo-gediplomeerden door de trend van deze beslissingen te bestuderen. In het bijzonder is gekeken naar sociaaleconomische verschillen in deze trend.

4.1 Studiebe beslissingen

Uit dit onderzoek blijkt dat de invoering van het sociaal leenstelsel tot een lichte daling in de doorstroom van de havo naar het hbo heeft geleid. Dit is in lijn met bevindingen uit De Monitor Beleidsmaatregelen 2016–2017 (Van den Broek et al., 2017). Deze daling was hetzelfde voor studenten uit verschillende welvaartstertielen. Sociaaleconomische verschillen in doorstroom naar het hbo bleven dus gelijk na invoering van het sociaal leenstelsel.

De studiebeslissingen van vwo-gediplomeerden zijn onveranderd na de invoering van het sociaal leenstelsel. De stijgende trend in de doorstroom van vwo naar wo zet juist voort. Ook sociaaleconomische verschillen zijn niet veranderd. De SCP studie (2013) voorafgaand aan de invoering van het leenstelsel wees al uit dat potentiële studenten en hun ouders weinig alternatieven zagen voor studeren. Dit is mogelijk met name het geval voor vwo-gediplomeerden, aangezien zij al een jaar langer in hun vooropleiding hebben geïnvesteerd en zij ook onder het sociaal leenstelsel vallen als ze kiezen voor een hbo-studie, het meest voorkomende alternatief voor een wo-studie.

4.2 Woonbeslissingen

Wat betreft woonbeslissingen is er wel een duidelijk sterke invloed van de invoering van het sociaal leenstelsel te zien op zowel hbo- als wo-studenten. We zien voor beide groepen studenten een vergelijkbare trend van een vrijwel constant percentage dat uit huis gaat tot 2014 gevolgd door een sterke daling in het percentage studenten dat uit huis gaat. Voor hbo- en wo-studenten groeien de welvaartstertielen naar elkaar toe met deze daling; de daling is namelijk het sterkst voor de welvaartstertiel waarin het hoogste percentage studenten uit huis ging. Dit kan een vloereffect zijn – de afname in uit huis gaan is zo sterk dat het niet verder kan afnemen voor de welvaartstertielen waar uit huis gaan het minst voorkwam. De studenten die alsnog uit huis gaan, doen dit mogelijk ongeacht de kosten. Omdat ze een sterke behoefte hebben om uit huis te gaan vanwege bijvoorbeeld de thuissituatie of omdat ze geen andere mogelijkheid hebben dan uit huis te gaan door bijvoorbeeld een grote afstand tot de onderwijslocatie.

4.3 Verder onderzoek

Het zou interessant zijn om de studievoortgang van deze diplomacohorten over een langere tijd te bestuderen. Stimuleert het sociaal leenstelsel studenten om hun studie binnen de nominale tijd af te ronden of leidt het juist tot meer studie-uitval? En is de doorstroming van

de bachelor naar de master veranderd? In dit onderzoek hebben we naar havo- en vwo-gediplomeerden gekeken, twee duidelijk af te bakenen groepen waar instroom in het hbo en wo het meest verwacht kan worden. De Monitor Beleidsmaatregelen 2016–2017 (Van den Broek et al., 2017) signaleerde vorig jaar een daling in de doorstroom van mbo naar hbo. Toekomstig onderzoek zou de studie- en woonbeslissingen van zij-instromers verder kunnen onderzoeken.

Ook wat betreft de woonbeslissingen zou het interessant zijn de cohorten over langere tijd te volgen om te onderzoeken op welk moment of fase in de opleiding studenten wel uit huis gaan. Ons onderzoek toont aan dat alhoewel de invloed op studiebeslissingen gering is, het sociaal leenstelsel wel woonbeslissingen van studenten beïnvloedt. Verder onderzoek zou kunnen bestuderen of het sociaal leenstelsel ook andere gedragsreacties oproept zoals werken naast de studie.

Literatuur

Bakker, B. F. M., J. van Rooijen, en L. van Toor, L. (2014). The system of social statistical datasets of Statistics Netherlands: An integral approach to the production of register-based social statistics. *Statistical Journal of the IAOS*, 30(4), 411–424.

Broek, A. van den, F. Wartenbergh, J. Bendig-Jacobs, R. Tholen, S. Duysak en J. Nooij (2017). *Monitor Beleidsmaatregelen. Studiekeuze, studiegedrag en leengedrag in relatie tot beleidsmaatregelen in het hoger onderwijs*. Den Haag: ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Callender, C. en J. Jackson (2005). Does the fear of debts deter students from higher education? In: *Journal of social policy*, vol. 34, no. 4. p. 509–540.

Chapman, B. en C. Ryan (2005). The access implications of income-contingent charges for higher education: lessons from Australia. In: *Economics of Education Review*, vol. 24, no. 5, p. 491–512.

CPB Notitie, Deelname-effecten van de invoering van het sociaal leenstelsel in de bachelor- en masterfase, januari 2013.

Duin, C., L. Stoeldraijer, D. van Roon en C. Harmsen. (2016). Huishoudensprognose 2015–2060: jongeren en ouderen langer thuis. *Bevolkingstrends* (4). <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2016/24/huishoudensprognose-jongeren-en-ouderen-langer-thuis>

Iacovou, M. (2010). Leaving home: Independence, togetherness and income. In: *Advances in Life-Course Research*, vol. 15, no. 4, p. 147–160.

Jong-Gierveld, J. de, A. C. Liefbroer en E. Beekink (1991). The Effect of Parental Resources on Patterns of Leaving Home among Young Adults in the Netherlands. In: European Sociological Review, vol. 7, no.1, p. 55–71.

Grodsky, E. en M. T. Jones (2007). Real and imagined barriers to college entry: Perceptions of costs. In: Social Science Research, vol. 36, p. 745–766.

Jong U. de, M. van Leeuwen, J. Roeleveld en D. Webbink (1998). Deelname aan hoger onderwijs. Studiekeuze, studiedeelname en sociaal milieu. Amsterdam: sco-Kohnstamm Instituut/seo Stichting voor Economisch Onderzoek.

Kuhry, B. (1998). Trends in onderwijsdeelname: van analyse tot prognose. Rijswijk/Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau / Vuga.

Oosterbeek, H. en D. Webbink (1995). Enrolment in higher education in the Netherlands. In: De economist, 143, p. 367–380.

Regerakkoord (2012). Bruggen slaan. Regerakkoord VVD-PvdA. Geraadpleegd augustus 2017 via www.overheid.nl.

Roest, A., C. Harmsen (2013). Kinderen uit gebroken gezinnen gaan eerder uit huis. Bevolkingstrends. <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2013/38/kinderen-uit-gebroken-gezinnen-gaan-eerder-uit-huis>

SCP (2013). De Studie Waard. Een verkenning van mogelijke gedragsreacties bij de invoering van een sociaal leenstelsel in het hoger onderwijs. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Vossensteijn, J. (2005). Perceptions of student price-responsiveness. A behavioural economics exploration of the relationships between socio-economic status, perceptions of financial incentives and student choice. Enschede: Universiteit Twente/Centre for Higher Education Policy Studies (proefschrift).

Technische toelichting

Primair inkomen is inkomen uit arbeid, inkomen uit eigen onderneming en inkomen uit vermogen. Inkomen uit arbeid bestaat uit loon en salaris incl. de werknemers- en werkgeversbijdrage in de premies voor de sociale verzekeringen (WW, ZW, WAO, pensioen en ZFW), tantième, spaarloon en de beloning van arbeid die niet in dienstbetrekking is verricht. Ook de waarde van het privégebruik van de auto van de werkgever is hiertoe gerekend. Inkomen uit eigen onderneming omvat de behaalde winst. Inkomen uit vermogen bestaat uit de som van inkomsten uit financieel vermogen, inkomsten uit onroerend goed en inkomsten uit overige bezittingen, verminderd met betaalde rente.

Bruto-inkomen is het primair inkomen verhoogd met de bruto ontvangen overdrachten.

De bruto ontvangen overdrachten bestaan uit:

- Uitkeringen inkomensverzekering zoals uitkeringen ingevolge de Werkloosheidswet (WW), de Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO) en de Algemene Ouderdomswet (AOW);
- Uitkeringen sociale voorziening zoals de Bijstandsuitkering;
- Gebonden overdrachten zoals huursubsidie/huurtoeslag en tegemoetkoming studiekosten;
- Ontvangen inkomensoverdrachten zoals alimentatie van de ex-echtgeno(o)t(e).

Besteedbaar inkomen is het bruto-inkomen verminderd met

- betaalde inkomensoverdrachten,
 - premies inkomensverzekeringen,
 - premies ziektekostenverzekeringen, en
 - belastingen op inkomen en vermogen.
- Betaalde inkomensoverdrachten bestaan uit overdrachten tussen huishoudens zoals alimentatie betaald aan de ex-echtgeno(o)t(e).
- Premies inkomensverzekeringen betreffen premies betaald voor sociale verzekeringen, volksverzekeringen en particuliere verzekeringen in verband met werkloosheid, arbeidsongeschiktheid en ouderdom en nabestaanden.

Gestandaardiseerd besteedbaar inkomen is het besteedbaar inkomen gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden. Deze correctie vindt plaats met behulp van equivalentiefactoren. In de equivalentiefactor komen de schaalvoordelen tot uitdrukking die het gevolg zijn van het voeren van een gemeenschappelijke huishouding. Met behulp van de equivalentiefactoren worden alle inkomens herleid tot het inkomen van een eenpersoonshuishouden. Op deze wijze zijn de welvaartsniveaus van huishoudens onderling vergelijkbaar gemaakt. Het gestandaardiseerd inkomen is dus een maat voor de welvaart van een huishouden.

Vermogen is het saldo van bezittingen en schulden. Bezittingen zijn bank-, en spaartegoeden, obligaties, aandelen, opties e.d., de eigen woning, ondernemingsvermogen en overige bezittingen. Schulden is de som van hypotheekschuld in verband met de eigen woning en overige schulden zoals schulden voor consumptiedoeleinden, financiering van aandelen, obligaties of rechten op periodieke uitkeringen, schulden i.v.m. tweede woning of andere onroerende zaken, schulden volgens Wet studiefinanciering.

Bijlage

B1. Beschrijvende statistiek voor alle variabelen, gemeten op peilmoment 2, gemiddeld over 2007-2016

	Havo		Vwo		min	max
	% / gemiddelde	sd	% / gemiddelde	sd		
Activiteit na behalen diploma (%)					1	6
Wo-studie			72			
Hbo-studie	79		11			
Mbo-studie	4		0			
Voortgezet onderwijs	2		1			
Werkend	6		6			
Geen activiteit/ onbekend	9		10			
Uit huis (%) ¹⁾	11		39		0	1
Welvaartstertielen ouders (%)					1	5
1ste tertiel	10		6			
2e tertiel	42		32			
3e tertiel	48		62			
Man (%)	48		46		0	1
Leeftijd (gemiddeld)	18,25	0,71	18,84	0,55	16	20
Migratieachtergrond (%)					0	6
Geen	84		85			
Marokko	2		1			
Turkije	2		1			
Suriname	2		1			
Nederlandse Antillen en Aruba	1		1			
Overige niet-westerse landen	4		4			
Overige westerse landen	6		7			
Stedelijkheid van de gemeente (%)					1	5
Zeer stedelijk	14		18			
Sterk stedelijk	30		31			
Matig stedelijk	20		20			
Weinig stedelijk	25		22			
Niet stedelijk	11		9			
Provincie ouderlijk huis (%)					1	12
Groningen	3		3			
Friesland	4		3			
Drenthe	3		3			
Overijssel	7		6			
Flevoland	3		2			
Gelderland	13		13			
Utrecht	8		9			
Noord-Holland	15		16			
Zuid-Holland	20		21			
Zeeland	2		2			
Noord-Brabant	16		16			
Limburg	7		6			
Gemiddeld cijfer eindexamen	6,56	0,44	6,84	0,56	5,3	9,7
Alpha profiel (%)	64		47		0	1

B1. Beschrijvende statistiek voor alle variabelen, gemeten op peilmoment 2, gemiddeld over 2007-2016 (slot)

	Havo		Vwo		min	max
	% / gemiddelde	sd	% / gemiddelde	sd		
Enig thuiswonend kind (%)	19		23		0	1
Moeder onbekend (%)	0		0		0	1
Vader onbekend (%)	2		2		0	1
Gezinsstructuur (%)					1	5
Wonend bij beide ouders	78		82			
Wonend alleen bij moeder	13		10			
Wonend alleen bij vader	3		3			
Wonend bij moeder en partner	5		4			
Wonend bij vader en partner	1		1			
Huurwoning ouderlijk huis (%)	16		11		0	1
Aantal individuen	286 523		378 257			

¹⁾ Alleen berekend voor de populatie die geldt voor de uit huis gaan analyses.

B2. Resultaten linear probability model voor kans om binnen twee collegejaren aansluitend aan het behalen van het havo-diploma aan het hbo te studeren (directe en indirecte instroom)

	Model 1		Model 2		Model 3	
	coef.	std. err.	coef.	std. err.	coef.	std. err.
Diplomacohort (ref. 2007)						
2008	0,009***	0,002	0,009***	0,002	0,009***	0,002
2009	0,020***	0,002	0,020***	0,002	0,019***	0,002
2010	0,025***	0,002	0,025***	0,002	0,023***	0,002
2011	0,028***	0,002	0,028***	0,002	0,027***	0,002
2012	0,029***	0,002	0,029***	0,002	0,027***	0,002
2013	0,042***	0,002	0,042***	0,002	0,042***	0,002
2014	0,034***	0,002	0,034***	0,002	0,034***	0,002
2015	0,007***	0,002	0,010***	0,003	0,011***	0,003
Welvaart ouders (ref. 2e tertiel)						
1ste tertiel	-0,001	0,002	0	0,002	-0,007***	0,002
3e tertiel	0,012***	0,001	0,012***	0,001	0,013***	0,001
2015 * Welvaart ouder (ref. 2015 * 2e tertiel)						
2015 * 1ste tertiel			-0,006	0,006	-0,007	0,005
2015 * 3e tertiel			-0,004	0,003	-0,004	0,003
Man					0,002*	0,001
Leeftijd (gecentreerd)					0,014***	0,001
Migratieachtergrond (ref. geen)						
Marokko					0,086***	0,004
Turkije					0,060***	0,004
Suriname					0,054***	0,004
Nederlandse Antillen en Aruba					0,004	0,007
Overige niet-westerse landen					0,019***	0,003
Overige westerse landen					-0,013***	0,002

B2. Resultaten linear probability model voor kans om binnen twee collegejaren aansluitend aan het behalen van het havo-diploma aan het hbo te studeren (directe en indirecte instroom) (slot)

	Model 1		Model 2		Model 3	
	coef.	std. err.	coef.	std. err.	coef.	std. err.
Stedelijkheid van de gemeente (ref. matig)						
Zeer stedelijk					-0,015***	0,002
Sterk stedelijk					-0,002	0,002
Weinig stedelijk					0,005***	0,002
Niet stedelijk					-0,001	0,002
Gemiddeld cijfer eindexamen (gecentreerd)					-0,022***	0,001
Alpha profiel middelbare school					0,004***	0,001
Moeder onbekend					0,007	0,017
Vader onbekend					-0,005	0,004
Gezinsstructuur (ref. woonde bij beide ouders)						
Woonde bij alleen moeder					-0,011***	0,002
Woonde bij alleen vader					-0,013***	0,003
Woonde bij moeder en partner					-0,014***	0,002
Woonde bij vader en partner					-0,024***	0,006
Huurwoning ouderlijk huis (ref. eigen woning)					-0,011***	0,002
Provincie ouderlijk huis (ref. Utrecht)						
Groningen					0,037***	0,004
Friesland					0,060***	0,003
Drenthe					0,046***	0,004
Overijssel					0,055***	0,003
Flevoland					0,025***	0,004
Gelderland					0,024***	0,002
Noord-Holland					-0,005**	0,002
Zuid-Holland					0,023***	0,002
Zeeland					0,030***	0,004
Noord-Brabant					0,040***	0,002
Limburg					0,048***	0,003
Constant	0,851***	0,002	0,851***	0,002	0,822***	0,003
Aantal observaties	378 243		378 243		378 243	
R-squared	0,002		0,002		0,01	

* p < 0,05; ** p < 0,01; *** p < 0,001

B3. Resultaten linear probability model voor kans om binnen twee collegejaren aansluitend aan het behalen van het vwo-diploma aan het wo te studeren (directe en indirecte instroom)

	Model 1		Model 2		Model 3	
	coef.	std. err.	coef.	std. err.	coef.	std. err.
Diplomacohort (ref. 2007)						
2008	0,003	0,003	0,003	0,003	0,003	0,003
2009	0,006*	0,003	0,006*	0,003	0,004	0,003
2010	0,025***	0,003	0,025***	0,003	0,028***	0,003
2011	0,021***	0,003	0,021***	0,003	0,025***	0,003
2012	0,031***	0,003	0,031***	0,003	0,031***	0,003
2013	0,038***	0,003	0,038***	0,003	0,035***	0,003
2014	0,054***	0,003	0,054***	0,003	0,053***	0,003
2015	0,050***	0,003	0,054***	0,004	0,049***	0,004
Welvaart ouders (ref. 2e tertiel)						
1ste tertiel	0,037***	0,003	0,037***	0,003	0,011***	0,003
3e tertiel	0,036***	0,001	0,037***	0,002	0,035***	0,002
2015 * Welvaart ouder (ref. 2015 * 2e tertiel)						
2015 * 1ste tertiel			-0,006	0,009	-0,004	0,009
2015 * 3e tertiel			-0,006	0,005	-0,006	0,005
Man					-0,006	0,005
Leeftijd (gecentreerd)					-0,009***	0,001
Migratieachtergrond (ref. geen)						
Marokko					0,149***	0,008
Turkije					0,151***	0,008
Suriname					0,104***	0,006
Nederlandse Antillen en Aruba					0,030***	0,008
Overige niet-westerse landen					0,087***	0,004
Overige westerse landen					0,024***	0,003
Stedelijkheid van de gemeente (ref. matig)						
Zeer stedelijk					0,014***	0,002
Sterk stedelijk					0,008***	0,002
Weinig stedelijk					-0,015***	0,002
Niet stedelijk					-0,027***	0,003
Gemiddeld cijfer eindexamen (gecentreerd)					0,101***	0,001
Alpha profiel middelbare school					-0,042***	0,001
Moeder onbekend					0,001	0,023
Vader onbekend					0,001	0,023
Gezinsstructuur (ref. woonde bij beide ouders)						
Woonde bij alleen moeder					0,021***	0,002
Woonde bij alleen vader					0,017***	0,004
Woonde bij moeder en partner					0,005	0,004
Woonde bij vader en partner					-0,008	0,008
Huurwoning ouderlijk huis (ref. eigen woning)					-0,010***	0,003

B3. Resultaten linear probability model voor kans om binnen twee collegejaren aansluitend aan het behalen van het vwo-diploma aan het wo te studeren (directe en indirecte instroom) (slot)

	Model 1		Model 2		Model 3	
	coef.	std. err.	coef.	std. err.	coef.	std. err.
Provincie ouderlijk huis (ref. Utrecht)						
Groningen					0,027***	0,005
Friesland					-0,001	0,005
Drenthe					0,040***	0,005
Overijssel					0,004	0,004
Flevoland					-0,001	0,005
Gelderland					-0,006*	0,003
Noord-Holland					-0,004	0,003
Zuid-Holland					-0,010***	0,003
Zeeland					-0,053***	0,005
Noord-Brabant					-0,026***	0,003
Limburg					-0,026***	0,004
Constant	0,786***	0,002	0,785***	0,002	0,769***	0,004
Aantal observaties	286 400		286 400		286 400	
R-squared	0,005		0,005		0,047	

* p < 0,05; ** p < 0,01; *** p < 0,001

B4. Resultaten linear probability model voor kans om uit huis te gaan binnen 16 maanden na start studie voor hbo studenten

	Model 1		Model 2		Model 3	
	coef.	std. err.	coef.	std. err.	coef.	std. err.
Diplomacohort (ref. 2007)						
2008	-0,006*	0,003	-0,006*	0,003	-0,009**	0,003
2009	-0,019***	0,003	-0,019***	0,003	-0,018***	0,003
2010	-0,025***	0,003	-0,025***	0,003	-0,023***	0,003
2011	-0,028***	0,003	-0,028***	0,003	-0,029***	0,003
2012	-0,016***	0,003	-0,016***	0,003	-0,020***	0,003
2013	-0,005	0,003	-0,005	0,003	-0,013***	0,003
2014	-0,006*	0,003	-0,006*	0,003	-0,009***	0,003
2015	-0,109***	0,003	-0,103***	0,005	-0,104***	0,004
Welvaart ouders (ref. 2e tertiel)						
1ste tertiel	0,024***	0,003	0,027***	0,003	0,016***	0,003
3e tertiel	0,015***	0,002	0,016***	0,002	0,034***	0,002
2015 * Welvaart ouder (ref. 2015 * 2e tertiel)						
2015 * 1ste tertiel			-0,024***	0,009	-0,020**	0,008
2015 * 3e tertiel			-0,007	0,005	-0,005	0,005
Man					-0,107***	0,002
Leeftijd (gecentreerd)					0,071***	0,001

B4. Resultaten linear probability model voor kans om uit huis te gaan binnen 16 maanden na start studie voor hbo studenten (slot)

	Model 1		Model 2		Model 3	
	coef.	std. err.	coef.	std. err.	coef.	std. err.
Migratieachtergrond (ref. geen)						
Marokko					0,085***	0,006
Turkije					0,059***	0,006
Suriname					-0,020***	0,006
Nederlandse Antillen en Aruba					0,025**	0,01
Overige niet-westerse landen					0,048***	0,004
Overige westerse landen					0,031***	0,003
Stedelijkheid van de gemeente (ref. matig)						
Zeer stedelijk					-0,003	0,003
Sterk stedelijk					0,001	0,002
Weinig stedelijk					0,035***	0,002
Niet stedelijk					0,034***	0,003
Gemiddeld cijfer eindexamen (gecentreerd)						
					0,034***	0,002
Alpha profiel middelbare school						
					-0,007***	0,002
Vwo diploma (ref. havo)						
					0,096***	0,003
Moeder onbekend						
					0,028	0,025
Vader onbekend						
					-0,01	0,007
Gezinsstructuur (ref. woonde bij beide ouders)						
Woonde bij alleen moeder					0,064***	0,003
Woonde bij alleen vader					0,048***	0,005
Woonde bij moeder en partner					0,079***	0,004
Woonde bij vader en partner					0,134***	0,009
Laatst thuiswonende kind						
					0,089***	0,002
Huurwoning ouderlijk huis (ref. eigen woning)						
					-0,018***	0,003
Provincie ouderlijk huis (ref. Utrecht)						
Groningen					0,109***	0,005
Friesland					0,090***	0,005
Drenthe					0,174***	0,005
Overijssel					0,057***	0,004
Flevoland					0,063***	0,006
Gelderland					0,042***	0,004
Noord-Holland					-0,039***	0,004
Zuid-Holland					-0,054***	0,003
Zeeland					0,249***	0,006
Noord-Brabant					-0,005	0,003
Limburg					0,024***	0,004
Constant	0,242***	0,003	0,242***	0,003	0,223***	0,004
Aantal observaties	275 010		275 010		275 010	
R-squared	0,006		0,006		0,09	

* p < 0,05; ** p < 0,01; *** p < 0,001

B5. Resultaten linear probability model voor kans om uit huis te gaan binnen 16 maanden na start studie voor wo studenten

	Model 1		Model 2		Model 3	
	coef.	std. err.	coef.	std. err.	coef.	std. err.
Diplomacohort (ref. 2007)						
2008	-0,014***	0,005	-0,014***	0,005	-0,013***	0,005
2009	-0,010**	0,005	-0,010**	0,005	-0,012**	0,005
2010	-0,003	0,005	-0,003	0,005	-0,004	0,005
2011	-0,003	0,005	-0,003	0,005	-0,005	0,005
2012	0,014***	0,005	0,014***	0,005	0,014***	0,005
2013	0,023***	0,005	0,023***	0,005	0,020***	0,005
2014	0,031***	0,005	0,032***	0,005	0,034***	0,005
2015	-0,169***	0,005	-0,137***	0,007	-0,136***	0,007
Welvaart ouders (ref. 2e tertiel)						
1ste tertiel	-0,085***	0,005	-0,089***	0,005	-0,020***	0,005
3e tertiel	0,077***	0,002	0,084***	0,003	0,080***	0,003
2015 * Welvaart ouder (ref. 2015 * 2e tertiel)						
2015 * 1ste tertiel			0,027*	0,015	0,011	0,014
2015 * 3e tertiel			-0,055***	0,007	-0,055***	0,007
Man					-0,106***	0,002
Leeftijd (gecentreerd)					0,039***	0,002
Migratieachtergrond (ref. geen)						
Marokko					-0,146***	0,011
Turkije					-0,123***	0,011
Suriname					-0,172***	0,009
Nederlandse Antillen en Aruba					0,012	0,013
Overige niet-westerse landen					-0,046***	0,005
Overige westerse landen					0,012***	0,004
Stedelijkheid van de gemeente (ref. matig)						
Zeer stedelijk					0,003	0,004
Sterk stedelijk					-0,007**	0,003
Weinig stedelijk					0,036***	0,003
Niet stedelijk					0,014***	0,005
Gemiddeld cijfer eindexamen (gecentreerd)					0,043***	0,002
Alpha profiel middelbare school					-0,049***	0,002
Moeder onbekend					-0,035	0,036
Vader onbekend					-0,042***	0,009
Gezinsstructuur (ref. woonde bij beide ouders)						
Woonde bij alleen moeder					0,069***	0,004
Woonde bij alleen vader					0,044***	0,007
Woonde bij moeder en partner					0,073***	0,006
Woonde bij vader en partner					0,126***	0,012
Laatst thuiswonende kind					0,089***	0,003
Huurwoning ouderlijk huis (ref. eigen woning)					-0,061***	0,004

B5. Resultaten linear probability model voor kans om uit huis te gaan binnen 16 maanden na start studie voor wo studenten (slot)

	Model 1		Model 2		Model 3	
	coef.	std. err.	coef.	std. err.	coef.	std. err.
Provincie ouderlijk huis (ref. Utrecht)						
Groningen					0,047***	0,007
Friesland					0,179***	0,007
Drenthe					0,186***	0,008
Overijssel					0,207***	0,006
Flevoland					-0,003	0,008
Gelderland					0,100***	0,005
Noord-Holland					-0,124***	0,005
Zuid-Holland					-0,136***	0,004
Zeeland					0,305***	0,008
Noord-Brabant					0,041***	0,004
Limburg					0,055***	0,005
Constant	0,593***	0,004	0,589***	0,004	0,618***	0,006
Aantal observaties	185 870		185 870		185 870	
R-squared	0,025		0,025		0,126	

* p < 0,05; ** p < 0,01; *** p < 0,001

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopige cijfers
**	Nader voorlopige cijfers
2017–2018	2017 tot en met 2018
2017/2018	Het gemiddelde over de jaren 2017 tot en met 2018
2017/'18	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2017 en eindigend in 2018
2015/'16–2017/'18	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2015/'16 tot en met 2017/'18

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever
Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress
CCN Creatie en visualisatie, Den Haag

Ontwerp
Edenspiekermann

Inlichtingen
Tel. 088 570 7070
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2018.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.